

**Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації аспіранта ДЮІ МВС України Кондратова Володимира
Гарійовича «Кримінально-правове забезпечення захисту працівників
правоохоронних органів: компаративістське дослідження» за спеціальністю
081 Право на здобуття ступеня вищої освіти доктор філософії**

Рецензенти, розглянувши дисертацію та наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також за результатами фахового семінару, проведеного 20.09.2021 на кафедрі кримінального права та кримінології факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ встановили наступне.

Тема дисертаційної роботи В.Г. Кондратова «Кримінально-правове забезпечення захисту працівників правоохоронних органів: компаративістське дослідження», затверджена Вченою радою Донецького юридичного інституту МВС України (протокол від 26.12.2019 № 4). Тема відповідає науковому напрямку «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» в межах спеціальності 081 «Право».

Обґрунтування теми дослідження. Одним із фундаментальних елементів соціальної відповідальності держави перед суспільством є її повсякчасна боротьба із злочинністю. Мова йде про ефективну державну протидію всіляким протиправним посяганням на життя, фізичне та/або психічне здоров'я громадян, законне майно фізичних та юридичних осіб, державне майно, діючий конституційний та демократичний лад в державі, законність владних інституцій та їхніх повноважень, суверенітет та територіальну цілісність держави.

Однак в рамках цілісної соціумної панорами відтворюється та діє одна достатньо вразлива професійна категорія громадян – працівники правоохоронних органів. Виконуючі на законних підставах свої службові обов'язки, вони, а також члени їхніх сімей часто наражаються на загрози стати об'єктом тих чи інших насильницьких діянь з боку правопорушників. Законна протидія як «індивідуально-побутовій», так і організованій злочинності може призвести до насильницької помсти по відношенню до правоохоронця з боку самого злочинця та/або його оточення. Так, наприклад, розслідування працівником правоохоронних органів чийхось злочинних фінансово-економічних, політичних та інших вчинків, а рівно і наступне винесення суддею вироку щодо них спричиняє вбивства або ж завдання тілесних ушкоджень представникам тієї чи іншої ланки правоохоронної

системи. Нерідкими є і випадки пошкодження рухомого та/або нерухомого майна правоохоронців.

Так, за відомчими статистичними показниками за період з 2013 по 2020 р. було вчинено 2981 кримінальне правопорушення, передбачене ст. 342 КК України, 6558 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 345 КК України, 87 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 347 КК України, 4489 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 348 КК України, 76 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 349 КК України. Найбільш часто здійснюється посягання на життя та здоров'я працівників правоохоронних органів, посягання на їх майно.

Основне завдання правоохоронних органів – забезпечення нормального функціонування всіх юридичних суб'єктів, захист держави та її громадян від протиправних посягань. Посягання на працівників таких органів дестабілізує ситуацію в країні, створюючи хибне уявлення про безкарність та свавілля, що, у свою чергу, призводить до зростання кількості кримінальних правопорушень. Саме тому інститут держави повинен всіляко захищати працівників правоохоронних органів, надаючи їм чіткі кримінально-правові гарантії, різноманітні сучасні матеріально-технічні засоби персонального захисту тощо. Отже, можна із впевненістю стверджувати, що боротьба із злочинністю – це у величезній мірі і протидія злочинним посяганням на життя, здоров'я та недоторканність працівників правоохоронних органів та/або членів їхніх сімей.

Таким чином, великого науково-правничого, власне кримінологічного значення мають і дослідження закордонного кримінально-правового досвіду із покарання осіб за вчинення кримінальних злочинів проти правоохоронців, діяльність яких є пов'язаною із слідством, прокурорським наглядом, винесенням судових рішень в рамках кримінальних впроваджень тощо. Ця кримінологічна проблема не оминає переважної більшості сучасних держав, незалежно від того, до якої правової сім'ї вони відносяться, який рівень соціально-економічного розвитку та злочинності в них відтворюється, в якому географічно-цивілізаційному, релігійному ареалі вони розташовані.

Все це свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження, обраного В.Г. Кондратовим, та своєчасність звернення до неї.

Метою дослідження є розв'язання комплексного науково-прикладного завдання, що полягає у пізнанні сутності кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів шляхом вивчення позитивного

досвіду зарубіжних країн. Для досягнення вказаної мети автором було поставлено такі наукові завдання:

- визначити поняття та встановити ознаки кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів;
- розкрити соціальну обумовленість кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів в Україні;
- розкрити об'єктивні ознаки кримінальних правопорушень проти працівників правоохоронних органів;
- розкрити суб'єктивні ознаки кримінальних правопорушень проти працівників правоохоронних органів;
- встановити особливості кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти працівників правоохоронних органів;
- дослідити досвід кримінально-правової охорони працівників правоохоронних органів у країнах романо-германської правової сім'ї;
- дослідити досвід кримінально-правової охорони працівників правоохоронних органів у країнах англо-американської правової сім'ї;
- дослідити досвід кримінально-правової охорони працівників правоохоронних органів у країнах Далекого Сходу;
- дослідити досвід кримінально-правової охорони працівників правоохоронних органів у країнах Центральної Азії.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони авторитету органів державної влади.

Предмет дослідження – кримінально-правове забезпечення захисту працівників правоохоронних органів, розглянуте з позицій компаративістського підходу.

Методологічною основою кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів визначено основні положення матеріалістичної діалектики та логіки в єдності їх розвитку та взаємодії.

Провідним інструментом обрано *системний підхід* до соціально-правових явищ, що передбачає їх комплексне дослідження і потребує насамперед здійснення характеристики кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів (розділи 1 та 2). У роботі використано *системно-структурний метод*, що дав можливість з'ясувати внутрішні зв'язки й залежності між елементами системи, тим самим надаючи уявлення про внутрішню організацію (структуру) системи, а також сукупність якісних властивостей системи, що забезпечують її цілісність та особливість (розділи 1-3). *Формально-*

логічний (логіко-правовий) метод використано при аналізі змісту правових норм законодавства, що утворюють кримінально-правове забезпечення захисту працівників правоохоронних органів (розділи 1-3). *Історичний метод* дозволив виявити історичні передумови й тенденції становлення кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів (розділ 1); *компаративістський метод* сприяв аналізу зарубіжного досвіду кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів (всі розділи); *системно-функціональний метод* дозволив визначити сутнісні ознаки та особливості кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів (розділи 1 та 2); *статистичні та психологічні методи* використовувались під час вивчення емпіричних даних та в процесі дослідження статистичного матеріалу та опрацювання результатів опитування, анкетування й обґрунтування загальних висновків за підрозділами дисертації (розділи 1-3).

Теоретичну основу складають положення наукових праць вітчизняних і зарубіжних фахівців із кримінального права, кримінології, філософії, загальної і правової статистики, соціології, психології та інших дисциплін, що мають безпосереднє відношення до теми дисертаційного дослідження.

Нормативною базою дисертації є законодавчі акти України, джерела міжнародного і загальноєвропейського права, законодавство Австралії, Болгарії, Казахстану, Канади, Киргизстану, Китаю, Іспанії, Монголії, Німеччини, Нової Зеландії, Північної та Південної Кореї, Португалії, Сполучених Штатів Америки, Тайваню, Таджикистану, Туркменістану, Узбекистану, Франції, Японії.

Емпіричну базу дослідження становлять зведені дані опитування 1043 правоохоронців з Дніпропетровської, Донецької, Київської, Луганської, Львівської, Одеської, Полтавської, Сумської, Харківської, Черкаської, Чернігівської областей та м. Києва; державна та відомча статистична звітність різних періодів, слідча та судова практика; аналітичні дані Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Генеральної прокуратури України, Державної судової адміністрації України, а також громадських організацій за 2013–2020 рр.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним компаративістським дослідженням кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів. За результатами дослідження обґрунтовано низку нових концептуальних положень,

висновків і рекомендацій, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

уперше:

- обґрунтовано необхідність розроблення та ухвалення Закону України «Про правоохоронні органи», в якому слід визначити основні функції правоохоронних органів, сфери їхньої діяльності, статус працівників тощо. А окремим додатком до цього закону має бути перелік правоохоронних органів України;

- зроблено висновок про невідповідність нині існуючих видів покарань рівню суспільної небезпеки та шкоди, яка завдається кримінальним правопорушенням працівнику правоохоронних органів у зв'язку із виконанням ним своїх службових обов'язків. Одним із кроків в контексті вирішення цієї проблеми є зміна підходу до звільнення від покарання та його відбування осіб, які вчинили такого роду протиправні діяння, шляхом внесення відповідних змін у ст. 74 КК України. Також запропоновано змінити законодавчий підхід до ототожнення суспільної небезпечності кримінальних правопорушень, що вчиняються проти працівників правоохоронних органів та інших потерпілих, передбачених у розділі XV Кримінального кодексу України (зокрема, журналістів);

- комплексно проаналізовано кримінально-правове забезпечення захисту працівників правоохоронних органів у країнах Далекого Сходу. Чинник усвідомлення, розуміння правопорушником того факту, що жертва є працівником правоохоронних органів є однією із значних кваліфікуючих ознак злочину у цих країнах. В джерелах діючого кримінального права Китаю, Тайваню, Північної та Південної Кореї, Японії не криміналізовано злочинних посягань саме на членів сімей посадових осіб, зокрема родичів тих чи інших категорій правоохоронців. Санкції норм сучасного кримінального права всіх цих далекосхідних держав, крім КК Північної Кореї, передбачають довічне ув'язнення та смертну кару як найвищі покарання за вчинення цих злочинів. Іншими каральними заходами є коротко-, середньо- та достатньо довготермінові строки тюремного ув'язнення, арешт, конфіскація майна, виправні роботи, грошові штрафи та правова комбінація цих покарань;

- доведено, що відмінною змістовною рисою норм кримінального законодавства держав Центральної Азії є їхня функціональна спрямованість на захист представників всієї правоохоронної системи – поліцейських, слідчих, прокурорів, суддів, дізнавачів, захисників (адвокатів), експертів-криміналістів,

військовослужбовців, працівників системи виконання кримінальних покарань. У діючому кримінальному законодавстві цих держав не відтворюється нормативно-цільова замкнутість на захисті «всіх посадових осіб». Кримінально-правові норми держав Центральної Азії є надзвичайно, майже повністю уніфікованими. Така уніфікованість відтворюється і по відношенню до типів розглянутих кримінальних правопорушень та санкційної частини цих норм;

удосконалено:

– розуміння родового об'єкту кримінальних правопорушень, передбачених нормами розділу XV Особливої частини КК України. Ним запропоновано вважати визначену групу суспільних відносин, що формуються у сфері охорони авторитету і нормальної регламентованої законом діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, будь-яких інших підприємств, установ, організацій, уповноважених фізичних осіб на основі виконання адміністративно-розпорядчих та організаційно-господарчих функцій. Нормальною діяльністю є виконання підприємством, установою, організацією, уповноваженою на те фізичною особою покладених на них обов'язків, обумовлених статутом або відповідними положеннями;

– аргументи щодо соціальної обумовленості кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів. Необхідність існування відповідних кримінально-правових норм підтверджується такими факторами: 1) юридико-кримінологічними (ступінь суспільної небезпеки діянь, їхня відносна поширеність і типовість, динаміка діянь із врахуванням причин, що їх породжують, і умов, можливість впливу на них кримінально-правовими засобами за відсутності можливості боротьби іншими заходами, а також можливості системи кримінальної юстиції, відповідність міжнародно-правовим стандартам захисту прав людини); 2) соціально-економічними (заподіюваний діяннями збиток, відсутність негативних наслідків кримінально-правової заборони й наявність матеріальних ресурсів для його реалізації); 3) соціально-психологічними (рівень суспільної правосвідомості й психології та історичні традиції);

– розуміння кримінального правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів у контексті часових меж виконання ними службових обов'язків із правоохорони. Чинник особистої, свідомої помсти правопорушника по відношенню до правоохоронця, відтворюваний через його законні професійні дії, також має місце бути і також є криміналізованим (досвід країн англо-американської правової сім'ї та країн Далекого Сходу);

дістали подальшого розвитку:

– теоретичні положення щодо конкретизації об’єктивних та суб’єктивних ознак кримінальних правопорушень проти працівників правоохоронних органів. Суб’єктивні ознаки кримінальних правопорушень проти працівників правоохоронних органів часто відрізняються від суміжних діянь наявністю специфічного умислу, мотивації та конкретної мети, спрямованої на отримання певної вигоди або помсти працівнику правоохоронних органів, що пов’язано із виконанням останнім свої безпосередніх службових обов’язків. На сьогоднішній день уточнення потребує суб’єктний склад окремих правопорушень такого роду, що дозволить удосконалити кримінальне законодавство. Зокрема, запропоновано внесення змін до ч. 2 ст. 22 КК України з передбаченням настання кримінальної відповідальності з 14-ти річного віку за вчинення діяння, передбаченого ч. 1 ст. 345 КК України;

– пропозиції щодо криміналізації замахів не лише на працівників правоохоронних органів, що виконують службові обов’язки із право охорони, але й співробітників цих органів – службових та посадових осіб, які виконують обслуговуючі відносно право охорони функції (досвід країн романо-германської правової сім’ї).

Викладені в дисертації положення, пропозиції й висновки можуть бути використані у:

- *науково-дослідній сфері* – для подальшого розроблення наукових проблем кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 14.07.2021);

- *законотворчій діяльності* – для розроблення пропозиції з удосконалення чинного законодавства щодо кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів;

- *правозастосовній діяльності* – для розроблення й удосконалення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовки методичних рекомендацій, організаційних рішень і цільових програм (планів) з питань захисту працівників правоохоронних органів;

- *освітньому процесі* – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінального права, кримінології, а також проведення різних видів занять з відповідних дисциплін у системі підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів (акт

впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 19.07.2021).

Наукові результати дисертаційної роботи отримані автором особисто. Подана дисертація є самостійним науковим дослідженням Кондратова В.Г. Висновки, сформульовані в дисертації, ґрунтуються на матеріалах, зібраних та проаналізованих здобувачем особисто.

Результати дослідження оприлюднені на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Національна поліція. Національна поліція України: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. м. Кривий Ріг, 24 квітня 2020 р.), «Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів» (м. Кривий Ріг, 30 квітня 2020 р.).

Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у десяти наукових публікаціях, серед яких сім статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, одна стаття – у зарубіжному науковому виданні, дві тези доповідей у збірниках наукових доповідей на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях.

Список публікацій за темою дисертації.

1. Кондратов В.Г. Об'єкт злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. №1. С. 146-151.

2. Кондратов В.Г. Безпосередній об'єкт складу злочину, передбаченого ст. 345 КК України. *Наше право*. 2020. №1. С. 133-138.

3. Кондратов В.Г. Особливості зарубіжного досвіду кримінально-правової охорони працівників правоохоронних органів. *Право.UA*. 2020. №1. С. 121-124.

4. Кондратов В.Г. Суб'єкт злочинів, пов'язаних з посяганням на життя та здоров'я працівників правоохоронних органів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №4. С. 292-295.

5. Кондратов В.Г. Відповідальність за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронних органів за нормами сучасного кримінального права держав Далекого Сходу. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. №2. С. 142-150.

6. Кондратов В.Г. Про сутнісні ознаки правоохоронної діяльності, як об'єкта кримінально-правової охорони. *Європейські перспективи*. 2020. №2. С. 105-110.

7. Кондратов В.Г. Кримінальна відповідальність за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронних органів за нормами сучасного кримінального права окремих держав романсько-германської правової сім'ї. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. №3. С. 162-168.

8. Кондратов В. Кримінальна відповідальність за посягання на життя та здоров'я працівника правоохоронних органів за нормами сучасного кримінального права окремих держав романсько-германської правової сім'ї. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2021. № 1(37). С. 112-117.

9. Кондратов В.Г. Щодо об'єкту складу злочину погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу. *Національна поліція. Національна поліція України: сучасний стан та перспективи розвитку*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 24 квітня 2020 року). Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2020 С. 66-68.

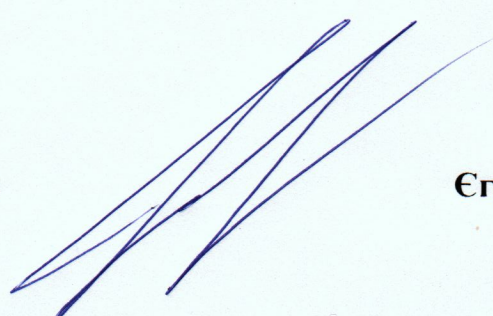
10. Кондратов В.Г. Окремі аспекти кримінально-правової охорони працівників правоохоронних органів у зарубіжних країнах. Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (30 квітня 2020 року). ДЮІ, Кривий Ріг, 2020 С. 79-82.

Дисертація Кондратова В.Г. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Ураховуючи викладене, вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертаційна робота Кондратова В.Г. «Кримінально-правове забезпечення захисту працівників правоохоронних органів: компаративістське дослідження» за спеціальністю 081 «Право» є закінченою, оригінальною науково-дослідною роботою, у якій розв'язано науково-прикладне завдання, що полягає у пізнанні

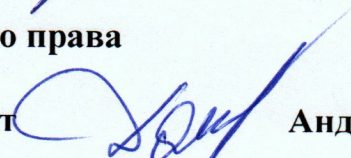
сутності кримінально-правового забезпечення захисту працівників правоохоронних органів шляхом вивчення позитивного досвіду зарубіжних країн. Дисертація має теоретичне та практичне значення, відповідає вимогам, які пред'являються до дисертацій. Опубліковані роботи й анотація відбивають основні положення дисертації. Робота рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:
перший проректор
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник

Єгор НАЗИМКО

Рецензент:
Завідувач кафедри кримінального права
та кримінології факультету № 1
кандидат юридичних наук, доцент

Андрій ДАНИЛЕВСЬКИЙ

Підписи першого проректора ДонДУВС д.ю.н., с.н.с. Єгора Назимка, завідувача кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 ДонДУВС к.ю.н., доцента Андрія Данилевського засвідчую:

начальник відділу
документування службової діяльності

Юлія МЕРКУЛОВА